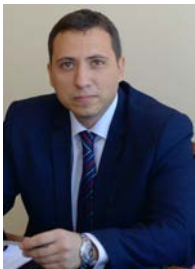

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2024-3-13>

Сергій ЮРКО®
кандидат юридичних
наук
(Черкаський
державний
технологічний
університет,
м. Черкаси, Україна)

Олег СОЛОХА®
доктор філософії
(право)
(Комсомольський
міський суд
Полтавської
області, м. Горішні
Плавні, Україна)

ЕКСПЕРТИЗИ У ГАЛУЗІ ПРАВА ЯК ДЖЕРЕЛА «М'ЯКОГО ПРАВА» В СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

У статті розглядається інститут експертиз у галузі права як одна із форм взаємодії правової доктрини і судової практики. Автор констатує широке застосування науково-правових експертиз у практиці Конституційного Суду України, експертиз з питань права у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві після судової реформи 2017 року. Однак у статті наголошується на необхідності подальшого розширення можливостей правничих експертиз у кримінальному провадженні і провадженні про адміністративні правопорушення.

У контексті представленої наукової праці надаються пропозиції стосовно специфіки предмету експертиз у галузі права в кримінальному процесуальному та адміністративно-деліктному праві. Обґрунтовується можливість призначення експертиз у галузі права з питань кваліфікації кримінальних і адміністративних правопорушень, практики Європейського суду з прав людини, норм міжнародного кримінального і гуманітарного права. Наголошується на недопустимості їх використання для оцінки фактичних обставин справи.

Ключові слова: експертиза у галузі права, експерт з питань права, висновок експерта у галузі права, науково-правова експертиза, кримінальний процес.

Постановка проблеми. Внаслідок прийняття Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» у 2017 році у процесуальних галузях права з'явився новий учасник цивільного, господарського та адміністративного судочинства і висновки експертів у галузі права все частіше починають застосовуватись у судовій практиці. Водночас законодавець залишив поза увагою Кримінальний процесуальний кодекс України та Кодекс України про адміністративні правопорушення, що актуалізує необхідність дослідження доцільності запровадження цього інституту в кримінальному процесуальному та адміністративно-деліктному праві.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Експертизи у галузі права в різний час та в різному контексті були предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців. Очевидне посилення наукового інтересу до проблем правничих експертиз відбулося після процесуальної реформи 2017 року. У відповідних працях В. Кройтора, С. Васильєва, О. Кармази, І. Озерського, Д. Сібільова, Н. Короткої, М. Шумила, В. Мамутова, В. Юрчишина досліджувались питання статусу експерта у галузі права, проблеми його відповідальності і відводу, застосування висновків правничих експертиз у виконавчому

© С. Юрко, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5960-6096>

© О. Солоха, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-2973-4078>

провадженні тощо. Проте, попри велику кількість досліджень, актуальними залишаються питання доцільності правового регулювання експертиз у галузі права в кримінальному процесуальному праві та у провадженнях про адміністративні правопорушення.

Виклад основного матеріалу. Із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 [1] (далі – Закон) предметом досліджень багатьох науковців стали питання правового статусу експертів у галузі права, правових експертиз і можливостей їх застосування як певних новацій [2] вітчизняного судочинства, які виникли в ході судової реформи України. Проте ще до цієї реформи суди в інших схожих формах активно застосовували науково-правові висновки у правозастосовній діяльності.

По-перше, науково-правові експертизи постійно застосовувались Конституційним Судом України (далі – КСУ) ще задовго до прийняття Закону. В. Мамутов зазначає, що наукова доктрина досить широко використовувалася на перших етапах діяльності КСУ, заснованого у 1996 році, коли єдиний орган конституційної юрисдикції ще не мав достатньої кількості власних правових позицій, тому для тогочасних рішень КСУ характерним є навіть цитування доктринальних позицій, висловлених вченими та фахівцями у галузі права з окремих питань, що стосувалися відповідної справи. Згодом, коли КСУ вже напрацював певну кількість правових позицій, використання наукової доктрини у його практиці відійшло на другий план [3, с. 90].

Чинна редакція Регламенту КСУ відповідно до п. 6 ч. 1 § 43 передбачає, що суддя-доповідач у справі може звертатися до наукових установ та вищих навчальних закладів з метою з'ясування позиції, наукових підходів щодо питань, які виникають у конституційному провадженні [4]. Аналогічні норми мали місце і в Регламенті, що втратив чинність. Стаття 41 Закону України «Про Конституційний Суд України» також передбачає функціонування науково-консультативної ради Суду, яка утворюється при Конституційному Суді з числа висококваліфікованих фахівців у сфері права для підготовки наукових висновків з питань діяльності Конституційного Суду, що потребують наукового забезпечення [5].

Наприклад, у Рішенні КСУ від 1 грудня 2004 року у справі № 1-10/2004 [6] єдиний орган конституційної юрисдикції для офіційного тлумачення поняття «охоронюваний законом інтерес» проаналізував також позиції науковців Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України, Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, Інституту економіко-правових досліджень НАН України, Інституту соціології НАН України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого і Центру європейського та порівняльного права.

По-друге, наукові правничі висновки ще до процесуальної реформи 2017 року застосовувались також Верховним Судом України (далі – ВСУ) та судами інших ланок судової системи. Закон України «Про судоустрій» від 07.02.2002 р. передбачав на той час створення науково-консультативних структур у вищих спеціалізованих судах та ВСУ [7]. У частині одинадцятій статті 155 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» ще до прийняття Закону було визначено, що до штату апаратів судів входять також і наукові консультанти, які повинні мати науковий ступінь. Також у ст. 47 чинного Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено функціонування науково-консультативної ради при Верховному Суді з числа висококваліфікованих фахівців у сфері права для підготовки наукових висновків з питань діяльності Верховного Суду, що потребують наукового забезпечення [8].

Так, у Постанові ВСУ від 03 червня 2020 року у справі № 722/28/17 було враховано висновки професорів Є. Письменського, В. Навроцького, В. Борисова та ін. і визнано обґрунтованою позицію більшості членів науково-консультативної ради, які надіслали свої висновки, що наявність у примітці до ст. 369-2 КК України в період з 26 квітня 2015 року до 20 березня 2020 року посилення на Закон України «Про засади запобігання і протидії

корупції», який у цей період уже не був чинним, не означає нечинності ст. 369-2 КК України в цілому, а вимагає лише застосування вузького підходу до тлумачення поняття «особи, уповноважені на виконання функцій держави» [9].

Загалом застосування правових експертиз і врахування правової доктрини під час здійснення судочинства відповідає традиціям континентальної правової сім'ї з огляду на загальний характер правових норм. Компаративісти наголошують, що доктрина посідає важливе місце у системі джерел романо-германського права. Протягом тривалого часу завдяки діяльності університетів доктрина була основним джерелом права в романо-германській сім'ї. Так, використання глосів до Кодексу Юстиніана протягом XII–XVII ст. є прикладом безпосереднього авторитету правової доктрини. Існувало навіть правило: «Те, що не приймається коментарем глосаторів, не приймається судом» (*quod non agnoscit glossa, non agnoscit forum*) [10, с. 105].

У римському праві роль доктрини в процесі судочинства була ще більшою. За часів правління імператора Августа (27 р. до н.е. 17 р. н.е.) правова доктрина була вперше санкціонована державою як обов'язкова для судів та римських громадян. Імператор наділив окремих юристів *ius respondendi* правом надавати обов'язкові для суддів роз'яснення з юридичних питань, тобто правом надавати залученим до розгляду справи особам свої рішення нібито від імені імператора та з обов'язковою для судді силою. У Римській імперії таке право отримали близько 30 юристів. Сторони могли звернутися до них та запропонувати надати своє бачення розв'язання спору. Стародавня римська держава, яка стала центром розвитку права, відома знаними юристами, такими як Ульпіан, Павло, Квінт Муцій Сцевола, Гай, Папініан, Павл та ін. У роки правління імператора Тиберія була встановлена письмова форма таких роз'яснень (*response signata*). Вони були скріплені печаткою в присутності свідків. Також можливим варіантом була усна порада, занесена до протоколу судового засідання. Рескриптом імператора Адріана була передбачена можливість вибору суддею найбільш авторитетних думок юристів за умови виникнення розбіжностей у поглядах учених щодо вирішення справи [11, с. 102–103].

Слід також зазначити, що можливість звертатися до фахівців у галузі права на теперішній час передбачена і для міжнародних судових установ. Так, відповідно до п. «д» ч. 1 ст. 38 статуту Міжнародного суду ООН Суд застосовує доктрини найбільш кваліфікованих фахівців з публічного права різних націй як допоміжний засіб для визначення правових норм [12].

Таким чином, судовою реформою 2017 року в Україні лише були розширені наявні форми застосування висновків науковців-правників у процесі здійснення судочинства шляхом запровадження можливості учасникам справи права подати до суду висновок експерта у галузі права. При цьому такі висновки мають характер джерел «м'якого права», оскільки вони не є доказом, мають допоміжний (консультативний) характер і не є обов'язковими для суду. Вказана ознака наближає їх за правовою природою радше до висновків спеціаліста, ніж експерта.

Відповідно до ст. 115 ЦПК України суд може посилається в рішенні на висновок експерта у галузі права як на джерело відомостей, які в ньому містяться, але має зробити самостійні висновки щодо відповідних питань [13]. При цьому процесуальні кодекси чітко виключають можливість за допомогою таких висновків здійснювати оцінку доказів, відомостей про їх достовірність чи недостовірність, про переваги одних доказів над іншими, а також про те, яке рішення має бути прийнято за результатами розгляду справи.

Водночас правове регулювання статусу експерта у галузі права було врегульовано лише у відповідних положеннях ЦПК України (статті 65 і 73) [13], ГПК України (статті 62 і 70) [14] та КАС України (статті 61 і 69) [15], які визначають, що:

- експерт з питань права є учасником провадження;
- як експерт з питань права може залучатися особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права. Рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом шляхом постановлення ухвали;

– експерт з питань права зобов'язаний з'явитися до суду за його викликом, відповідати на поставлені судом питання, надавати роз'яснення. За відсутності заперечень учасників справи експерт з питань права може брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції;

– експерт з питань права має право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі у судовому процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями, а також право на оплату послуг та на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду.

Прездметом висновку у галузі права відповідно до ст. 114 ЦПК України можуть бути питання застосування аналогії закону чи аналогії права або змісту норм іноземного права згідно з їх офіційним або загальноприйнятим тлумаченням, практикою застосування і доктриною у відповідній іноземній державі [13].

Найчастіше критичні зауваження дослідників у частині правового регулювання статусу експертів у галузі права зводяться до термінологічних розбіжностей процесуального законодавства (експерт з питань права та експерт у галузі права), відсутності процедури відводу таких експертів та притягнення їх до відповідальності, відсутності чітких вимог до структури змісту висновку з питань права, юридичної невизначеності критерію «визнаний фахівець у галузі права», процедурних неточностей залучення таких експертів, оплати їх послуг тощо.

Водночас варто також зацентувати увагу на тому, що поза увагою законодавця залишився КПК України та процесуальна частина КУпАП. Частина перша статті 242 КПК України визначає, що експертиза проводиться, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. При цьому не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права [16].

На нашу думку, обмеженість суду і сторін кримінального провадження та провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері використання висновків експертів у галузі права є недоліком процесуального законодавства, який має стати предметом подальшого реформування. Очевидно також і те, що специфіка кримінальної юстиції визначає необхідність іншого предмету таких експертиз, ніж в інших видах юридичного процесу.

У 2020 році була зроблена спроба запровадження інституту експерта з питань права до КПК України та КУпАП і розроблено відповідний законопроект [17], який у 2021 році був знятий з розгляду. Найбільшим недоліком цього законопроекту, на нашу думку, була неврегульованість предметної сфери експертиз у галузі права. Очевидно, що така предметна сфера вона має бути чітко визначена, оскільки в іншому випадку це може заохочувати сторони у справі надавати такі висновки з усіх питань як факту, так і права, що може бути елементом тиску на суд. Вважаємо також, що зміни до КПК України та КУпАП у частині правового регулювання статусу експерта з питань права мають враховувати специфіку і проблеми матеріального кримінального права і адміністративно-деліктного права, а не просто механічно відображати ті самі положення, які вже є в інших процесуальних кодексах.

Як справедливо відзначає В. Юрчишин, одним із найважливіших моментів у здійсненні правосуддя є визначення судом кримінально-правових ознак вчиненого винним діяння, тобто кваліфікація злочинів. Як свідчить аналіз судової практики України в кримінальних справах, більшість вироків змінюється та скасовується через неправильну кваліфікацію злочинів. Зазначене свідчить про певну недосконалість правосуддя в Україні. Одна з причин цього – недостатнє використання під час здійснення правосуддя, а також у прокурорсько-слідчій практиці наукового (доктринального) тлумачення законів, яке здійснюється в галузі науки кримінального права з використання відповідних методик, прийомів та засобів пізнання [18, с. 277].

На думку І. Сопілко і С. Ляхової, застосування кримінально-правових норм зводиться до двох головних дій – кваліфікації кримінального правопорушення та призначення покарання [19, с. 7]. Водночас, якщо питання призначення покарань досить детально врегульовані кримінальним законом, питання кваліфікації кримінальних правопорушень

не врегульовані ні в Кримінальному, ні в Кримінальному процесуальному кодексах України, а визначаються лише в підручниках, навчальних посібниках, коментарях до КК України, лекціях викладачів кримінального права. Звичайно, їх частина також відображена в основних роз'ясненнях ВСУ та у постановках пленуму ВСУ, які стосуються питань застосування норм за окремі види кримінальних правопорушень, але здебільшого правила кваліфікації правопорушень існують все ж у вигляді теоретичних положень.

Також надзвичайно поширеним явищем кримінального права є конкуренція правових норм, коли одне кримінальне правопорушення має ознаки, передбачені кількома кримінально-правовими нормами (конкуренція загальних і спеціальних норм, конкуренція частин та цілого, конкуренція кваліфікованих та привілейованих складів тощо). Актуальною проблемою є також відмежування кримінальних правопорушень від суміжних адміністративних проступків у силу схожості окремих диспозицій статей кримінального закону і КУпАП.

Отже, предметом експертних висновків у галузі права можуть стати питання кваліфікації діянь певної особи, її відповідності кримінальному закону і КУпАП, актам їх тлумачення, правозастосовній практиці та загальновизнаним теоретичним положенням.

Кримінальне провадження та провадження у справах про адміністративні правопорушення, на нашу думку, також мають найвищий ризик порушень і обмежень прав людини порівняно з іншими видами юридичного процесу. Це пояснюється широким застосуванням заходів забезпечення провадження, необхідністю проведення слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій, вразливим положенням підозрюваних і обвинувачених тощо. Це означає, що ще одним напрямом правничих експертиз може бути аналіз практики Європейського суду з прав людини.

Надзвичайно актуальними можуть бути питання застосування наукових висновків щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Станом на 16 травня 2024 року відповідно до даних Офісу Генерального прокурора зареєстровано понад 130 тис. злочинів агресії та воєнних злочинів [20]. Дуже важливо, щоб переслідування за всі ці злочини здійснювались відповідно до сучасного стану звичаєвого міжнародного права і прав людини. Варто розуміти, що розділ XX Кримінального кодексу України є результатом імплементації положень міжнародного кримінального права і практично повністю має бланкетний характер. Наприклад, джерелами норм про злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку є статuti Нюрнберзького (1945 р.) і Токійського (1946 р.) військових трибуналів, статuti міжнародних кримінальних трибуналів по Югославії (1993 р.) та по Руанді (1994 р.), Римський Статут Міжнародного кримінального суду 1998 р., Женевські конвенції, інші міжнародні договори і резолюції ООН.

Склади кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства мають непросту історію, оскільки їм передували світові війни і тривала еволюція юридичної оцінки найбільш жорстоких і руйнівних діянь в людській історії. Цей процес розпочався з укладання Гаазьких конвенцій (кін. XIX ст. – поч. XX ст.) і пізніше сформувався в нормах, що належать до міжнародного кримінального права (друга пол. XX ст.).

З огляду на конвенційний характер міжнародно-правових норм не всі положення міжнародних злочинів є загальновизнаними. Наприклад, після Нюрнберзького й Токійського трибуналів у міжнародному праві більше не було органу, який би розглядав злочин агресії. Римський статут передбачає, що Міжнародний Кримінальний Суд здійснює юрисдикцію стосовно злочину агресії, як тільки буде прийнято відповідно до статей 121 і 123 положення, що містить визначення цього злочину та встановлює умови, за яких Суд здійснює юрисдикцію стосовно цього злочину. Таке положення повинно бути сумісним з відповідними положеннями Статуту Організації Об'єднаних Націй [21].

Складною є ситуація із розумінням терміну «геноцид». Міжнародний військовий трибунал у Нюрнберзі (1945–1946) на процесі проти нацистських лідерів включив слово «геноцид» до обвинувального акту, але лише як описовий, а не правовий термін. Жоден із

керівників гітлерівської Німеччини не був засуджений за геноцид, оскільки обвинувачення здійснювалось лише за чотирма пунктами: плани нацистської партії, які включають агресію проти світу; злочини проти миру та безпеки людства; військові злочини; злочини проти людяності. Після Другої світової війни міжнародні судові органи однозначно визнали геноцидом лише три події, а саме: вбивство у Руанді у 1994 році 800 тисяч людей із племені тутсі та поміркованих представників племені хуту; різанину в боснійській Сребрениці у 1995 році; вбивства червоними кхмерами у Камбоджі у 1970-х роках представників національних меншин у цій країні – мусульман, в'єтнамців та чамів. Цей факт свідчить про те, що на теперішній час юридична кваліфікація тих чи інших подій як геноциду має поодинокий характер у міжнародній судовій практиці і далеко не завжди збігається з їх політичною оцінкою [22, с. 28].

Враховуючи це, вважаємо, що ще одним напрямом експертних висновків у галузі права в кримінальному провадженні можуть бути, наприклад, питання застосування норм міжнародного кримінального та гуманітарного права.

Важливо наголосити, що предмет експертиз у галузі права в кримінальному провадженні і провадженні про адміністративні правопорушення має стосуватися виключно питань права. Недопустимим є їх використання для оцінки фактичних обставин справи, оцінки доказів винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, розміру шкоди, обставин, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання тощо.

Висновки. Правова доктрина в Україні повинна мати не тільки теоретичне, а й практичне спрямування, пропонувати теоретичне вирішення проблем правозастосування і мати реальний вплив на правотворчу та правозастосовну діяльність. Будь-яка наука має слугувати практиці, реальному вирішенню суспільних проблем, тому подальше розширення форм взаємодії правничої науки та судового правозастосування має стати одним із пріоритетів розвитку національної правової системи.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text>.
2. Васильєв С. Експертний висновок у галузі права: новація національного судочинства. *Право України*. 2018. № 11. С. 189–202.
3. Мамутов В. Проблеми науково-правової експертизи у контексті сталої судової практики судів загальної юрисдикції та Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. № 2. 2013. С. 88–95.
4. Про Регламент Конституційного Суду України : Постанова Конституційного Суду України від 22.02.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18/card2#Card>.
5. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>.
6. Рішення Конституційного Суду України від 01.12.2004 у справі № 1-10/2004 (справа про охоронюваний законом інтерес). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04#Text>.
7. Про судоустрій : Закон України від 07.02.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3018-14#Text>.
8. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 07.07.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17#Text>.
9. Постанова Верховного Суду України від 03 червня 2020 року у справі № 722/28/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89763057>.
10. Погребняк С.П., Лук'янов Д.В., Биля-Сабадаш І.О. Порівняльне правознавство : підручник / за ред. О.В. Петришина. Харків : Право, 2012. 272 с.
11. Кармаліта М.В. Теоретичні аспекти правової доктрини в історії римського права. *Держава і право*. 2010. № 47. С. 100–107.

12. Статут Міжнародного суду ООН від 26 червня 1945 року. URL: <https://www.un.org/ru/icc/statut.shtml>.
13. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n9237>.
14. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.
15. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
16. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
17. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо проведення експертизи з питань права : Проект Закону від 15.01.2020 р. № 2741. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=2741&conv=9>.
18. Юришин В.Д. До питання застосування правової експертизи у кримінальному судочинстві. *Університетські наукові записки*. 2008. № 4. С. 277–280.
19. Сопілко І.М., Лихова С.Я., Куліков О.П. Теоретичні основи кваліфікації кримінальних правопорушень : навчальний посібник. Тернопіль, 2022. 188 с.
20. Застосування міжнародного кримінального права в національних і міжнародних судах: науковці та практики обговорили на конференції у ВС актуальні питання. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1608750/>.
21. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.
22. Давиденко Л.М., Юрко С.С. Проблемні питання правової оцінки геноциду українського народу внаслідок збройної агресії російської федерації. *Проблеми правової системи України* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Черкаси, 13 грудня 2022 р. Черкаси : ЧДТУ, 2022. С. 26–31.

Надійшла до редакції 17.08.2024

Прийнято до опублікування 29.08.2024

References

1. Pro vnesennia zmin do Hospodarskoho protsesualnogo kodeksu Ukrainy, Tsyvilnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy, Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv [On Amendments to the Commercial Procedure Code of Ukraine, the Civil Procedure Code of Ukraine, the Code of Administrative Procedure of Ukraine and Other Legislative Acts]: Zakon Ukrainy vid 03.10.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text>.
2. Vasyliiev S. (2018) Ekspertnyi vysnovok u haluzi prava: novatsiia natsionalnogo sudochynstva. Pravo Ukrainy [Expert opinion in the field of law: an innovation of national legal proceedings]. № 11, pp. 189-202.
3. Mamutov V. (2013) Problemy naukovo-pravovoi ekspertyzy u konteksti staloi sudovoi praktyky sudiv zahalnoi yurysdyktsii ta Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy. Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy [Problems of Scientific and Legal Expertise in the Context of Sustainable Judicial Practice of Courts of General Jurisdiction and the Constitutional Court of Ukraine]. № 2, pp. 88-95.
4. Rehlament Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy [Rules of Procedure of the Constitutional Court of Ukraine]: Postanova Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 22.02.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18/card2#Card>
5. Pro Konstytutsiinyi Sud Ukrainy [On the Constitutional Court of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13.07.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>
6. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 01.12.2004 u spravi № 1-10/2004 (sprava pro okhoroniuvanyi zakonom interes) [Decision of the Constitutional Court of Ukraine (case on legally protected interest)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04#Text>
7. Pro sudoustrii [On the Judiciary]: Zakon Ukrainy vid 07.02.2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3018-14#Text>
8. Pro sudoustrii i status suddiv [On the Judiciary and the Status of Judges]: Zakon Ukrainy vid 07.07.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17#Text>
9. Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy [Resolution of the Supreme Court of Ukraine] vid 03 chervnia 2020 roku u spravi № 722/28/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89763057>
10. Pohrebniak S.P., Lukianov D.V., Bylia-Sabadash I.O. (2012) Porivnialne pravoznavstvo [Comparative Jurisprudence]: pidruchnyk / za red. O. V. Petryshyna. Kh. : Pravo, 2012. 272 p.

11. Karmalita M.V. (2010) Teoretychni aspekty pravovoi doktryny v istorii rymського права [Theoretical aspects of legal doctrine in the history of Roman law]. *Derzhava i pravo*. № 47, pp. 100–107.
12. Ctatut Mizhnarodnoho sudu OON [Statute of the International Court of Justice] vid 26 chervnia 1945 roku. URL: <https://www.un.org/ru/icj/statut.shtml>.
13. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Civil Procedure Code of Ukraine]: Kodeks Ukrainy Zakon vid 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n9237>.
14. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Commercial Procedure Code of Ukraine]: Kodeks Ukrainy Zakon vid 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.
15. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy [Code of Administrative Procedure of Ukraine]: Kodeks Ukrainy Zakon vid 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
16. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]: Kodeks Ukrainy Zakon vid 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
17. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy ta Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia shchodo provedennia ekspertyzy z pytan prava [On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine and the Code of Ukraine on Administrative Offences on Conducting Expertise on Legal Issues]: Proekt Zakonu vid 15.01.2020 № 2741. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=2741&conv=9>.
18. Iurchyshyn V.D. (2008) Do pyttannya zastosuvannia pravovoi ekspertyzy u kryminalnomu sudochynstvi [On the use of legal expertise in criminal proceedings]. *Universytetski naukovy zapysky*. № 4, pp. 277–280.
19. Sopilko I., Lykhova S., Kulikov O. (2022) Teoretychni osnovy kvalifikatsii kryminalnykh pravoporushen [Theoretical foundations of criminal offences qualification]: navch. posibnyk. Ternopil : Osadtsa, 188 p.
20. Zastosuvannia mizhnarodnoho kryminalnoho prava v natsionalnykh i mizhnarodnykh sudakh: naukovtsi ta praktyky obhovoryly na konferentsii u VS aktualni pyttannia [Application of international criminal law in national and international courts: scholars and practitioners discussed topical issues at the conference in the Supreme Court]. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1608750/>.
21. Rymskyi Statut Mizhnarodnoho Kryminalnoho Sudu [Rome Statute of the International Criminal Court] vid 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.
22. Davydenko L. M., Yurko S. S. (2022) Problemni pyttannia pravovoi otsinky henotsydu ukrainskoho narodu vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii [Problematic issues of legal assessment of the genocide of the Ukrainian people as a result of the armed aggression of the Russian Federation]. *Problemy pravovoi systemy Ukrainy: materialy II vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii 13 hrudnia 2022 r.; M-vo osvity i nauky Ukrainy, Cherkas. derzh. tekhnol. un-t. Cherkasy : ChDTU*, pp. 26–31.

ABSTRACT

Serhii Yurko, Oleg Solokha. Legal expertise as a source of «soft law» in judicial practice.

The article examines the institute of legal expertise as one of the forms of interaction between legal doctrine and judicial practice. The author notes the widespread use of scientific and legal expertise in the practice of the Constitutional Court of Ukraine, civil, commercial and administrative proceedings after the judicial reform of 2017. However, the author emphasises the need to further expand the possibilities of legal expertise in criminal and administrative proceedings.

In 2020, an attempt was made to introduce the institution of a legal expert to the Criminal Procedure Code of Ukraine and the Code of Ukraine on Administrative Offences and a relevant draft law was developed, which was withdrawn from consideration in 2021. The biggest drawback of this draft law, in our opinion, was the lack of regulation of the subject matter of legal expertise. Obviously, such subject matter should be clearly defined, as otherwise it may encourage the parties to the case to provide such opinions on all issues of fact and law, which may be an element of pressure on the court.

In the context of the presented scientific work, the author makes proposals regarding the specifics of the subject matter of legal expertise in criminal procedure and administrative tort law. The author substantiates the possibility of appointing legal expertise on issues related to the qualification of criminal and administrative offences, the case law of the European Court of Human Rights, and the rules of international criminal and humanitarian law. The author emphasises the inadmissibility of their use for assessing the actual circumstances of a case.

Key words: *expertise in the field of law, legal expert, expert opinion in the field of law, scientific and legal expertise, criminal procedure.*